

رسالت علمی طلاب علوم دینی از دیدگاه مراجع تقلید

رضوان حمدی حاجی بابا

چکیده

افرادی که برای آموختن علوم دینی که مرتبط با دین می باشد ، به مدارس علوم دینی رفته و در این حوزه ها به تحصیل علوم دینی می پردازند . در این مقاله که با شیوه کتابخانه ای تهیه گردیده است ، به رسالت علمی طلاب علوم دینی از دیدگاه مراجع عظام تقلید پرداخته شده است . سعی شده است دیدگاه ها ، سخنان و بیانات ارزشمند مراجع تقلیدی که در قید حیات بوده و در ساحه دین تلاش و کوشش می کنند ، مورد بررسی قرار گیرد تا بتوانیم متناسب با نیازهای عصر حاضر ، پاسخ روشن و جدید پیدا کنیم. از نظر مراجع عظام تقلید ، طلاب حوزه های علمیه علاوه بر داشتن معنویت علمی کافی ، می توانند نقش تعیین کننده ای در تبلیغ دین ایفای نموده و در روشنائی بخشیدن به راه هدایت بشریت به طرق مختلف از جمله پژوهش ، تدریس ، تبلیغ و غیره نقش موثری ایفا نمایند.

واژگان کلیدی : طلاب ، علم بزرگان دین حوزه علمیه ، وظایف

هر تشکیلات سازمان یافته رسمی کشور نسبت به حوزه تحت اختیار خود وظایفی دارد و برای اینکه مسئولیت خود را به نحو احسن در جامعه جاری سازد نیاز به تکامل و پیشرفت و آنچه که نخبگان آن حوزه مدنظرشان است باید اجرا شود تا به نتیجه مطلوب برسد، لذا بررسی آرا و نظرات بزرگان هر حوزه فکری و به کارگیری آن نقش مهمی را در پویایی و پیشرفت آن سازمان ایجاد خواهد کرد. یکی از مهم ترین تشکیلات علمی شیعه از زمان امام صادق علیه السلام تا به امروز به فعالیت های علمی خود ادامه میدهد حوزه علمیه است که در این چند صدسالی که از عمر خود را گذرانده با تمام فراز و نشیبهایی که در حوزه علمیه از بدو تأسیس تا به حال رخ داده است هیچگاه از وظایف ذاتی خود غافل نشده است و در همه عصرها با توجه به نیاز جامعه پاسخ گوی مسائل مردم بوده است با پیروزی انقلاب اسلامی و شکل گیری حکومت اسلامی در ایران با مبانی شیعی توسط علمای شیعه نیاز اجتماع به رویکردهای دینی دو چندان شد تا با روشهای نو در عرصه اجتماع نقش آفرینی کنند لذا برای دستیابی به این رسالت علمی نیازمند راهنمایی علمای بزرگ اسلام هستیم.

مفهوم شناسی

علمای لغت واژه طالب طلاب و طلب و طلبه و طلب را جوینده معنا کرده اند (سیاح ، زمستان ۱۳۹۰ ، ج ۲، ص (۱۱۷۲) و همچنین طالبه را به معنای از او حق خود را خواست و طلاب و مطالبه را به عنوان مصدرش و طلب و طلبه را به عنوان اسم معرفی شده است (قزوینی پاییز ۱۳۸۶، ج ۲، ص ۱۶۴).

معنای اصطلاحی

با توجه به آیه ۱۲۲ سوره توبه افرادی از مردم که به سوی یادگیری علم دین هجرت می کنند و بعد از یادگیری وظیفه ای نسبت به فهم دینی مردم دارند. در معنا و مفهوم این آیه هر شخصی و به هر روشی عموماً می تواند علم دین را یاد بگیرد اما آنچه که از مصادیق بارز این آیه در نظر مردم است طلایی هستند که در حوزه های علمیه مشغول تحصیل هستند. پس می توان طلبه را از نمود بارز این آیه قلمداد کرد بنابراین در معنای اصطلاحی به کسانی که برای کسب و تحصیل علوم دینی قدم بر میدارند تا در آینده دین خدا را تبلیغ کنند، طلبه علوم دینی اخلاق می شود.

آشنایی با سیر علمی طلاب

برنامه و کیفیت کار حوزه های علمیه به این گونه است که وقتی طلبه وارد حوزه می شود در کلاس های آموزش زبان عربی و فهم ظواهر الفاظ قرآن، حدیث و کتاب

های علمی که به زبان عربی نوشته شده است شرکت میکند و پس از اینکه در این رشته فارغ التحصیل و به مقدار کافی کسب علم نمود، در کلاس درس منطق، معانی، بیان فقه، اصول فقه، کلام، تفسیر، حدیث و تاریخ اسلام وارد می شود. پس از اتمام این دروس وارد سطوح بعدی می شود که در آن به تحصیل کتابهای شرح لمعه، اصول مظفر، عقاید.... می پردازد در ضمن آن به مطالعات تفسیری با مباحث تاریخی رجالی کم و بیش آشنا میشود؛ و بعد از این مرحله رسائل و مکاسب شیخ انصاری و کفایه علامه خراسانی بهره مند میشود صافی گلپایگانی ۱۳۷۹ هـ ش، ص ۲۹؛ طلبه بعد از اینکه کتب رسائل و مکاسب و کفایه را خواند وارد مرحله دیگری می شود که غالباً نیل به مرتبه اجتهاد و جامعیت و صاحب نظر شدن در مسائل اسلامی در این مرحله حاصل میشود از این مرحله به عنوان درس خارج یاد میشود به دلیل اینکه مطالب از خارج کتاب گفته میشود و همچنین استاد ضمن بررسی آرای علمای دیگر و بحث در آنها و بررسی ادله آنها نظر خود را هم اثبات مینماید (همان، ص ۳۲)

این مرحله، در واقع مرحله تحقیق و بحث است و پایانی برای خود ندارد و گروهی تا پایان عمر خود به فحوص و کاوشهای علمی خود ادامه میدهند و به نتایج علمی بیشتری می رسند در این مرحله هم به دانش استاد اضافه میشود و هم به معلومات شاگردان (همان، ص ۳۳).

اساتید طلاب در جریان امور تحصیلی تحت نظم دقیقی قرار گرفته میشوند به طوری که هر کس صلاحیت علمی و تدریسی را نداشته باشد اگر هم به او پیشنهاد کنند خودش نخواهد پذیرفت. (صاهمان ص (۳) طلاب هم زمان با تحصیلات خود با توجه به اطلاعات و معلوماتی که دارند میتوانند به ارشاد و راهنمایی دیگران تبلیغ تألیف و نگارش و تدریس بپردازند و در مساجد و مؤسسات اسلامی در سطوح مختلف میتوانند فعالیت کنند (همان ص (۳۴) .

انواع علم

با توجه به این که برنامه های اسلام نسبت به شخص و جامعه به سه دسته تقسیم میشوند پس مباحث علمی طلاب در حول این سه دسته تقسیم می شود که عبارت اند از:

۱- علم کلام برنامه های اعتقادی یا همان اصول عقاید که در رابطه با سالم سازی فکر و اعتقاد انسان است.

علم فقه دستورهای عملی با همان فقه می باشد که مشتمل بر بایدها و نبایدهایی است که عمل به این بایدها و نبایدها اطاعت الهی را تحقق می بخشد.

معرفی کتاب

کتاب یکی از ارکان علمی طلاب در پیشرفت تحصیلی است تقریباً بدون کتاب نمی شود راه تحصیل علمی را طی کرد و به قله علمی رسید در این بخش به طور مختصر و به صورت خیلی خلاصه از باب اینکه اشاره ای کرده باشیم تا کلیات مطالبی که بزرگان چه کتبی را مطرح می کنند در دسترس طلاب قرار بگیرد.

آیت الله شبیری در کتاب اصولی کفایه آخوند خراسانی و درر الاصول حاج شیخ را برای طلاب با استعداد معرفی میکند و می فرماید اگر این دو کتاب با دقت مطالعه شود نیازی به سایر کتب اصولی نیست و همچنین آیت الله شبیری کتابی در علم در آیه به نویسندگی کاظم مدیر شانه چی به طلاب معرفی میکند و این کتاب را برای افراد مبتدی مناسب میداند پایگاه اطلاع رسانی دفتر حفظ و نشر آثار حضرت آیت الله العظمی شبیری زنجانى برداشته شده در مورخه ۱۳۹۹/۲/۱۵)

آیت الله خامنه ای ضمن اینکه به طلاب میفرماید که طلبه باید دستش از کتاب رها نشود و همه نوع کتاب بخواند باید طلاب جوان یک دوره کتب شهید مطهری را هم مطالعه کنند. پایگاه اطلاع رسانی دفتر حفظ و نشر آثار حضرت آیت الله العظمی سید علی خامنه ای برداشته شده در مورخه ۱۳۹۹/۲/۲۷) آیت الله نوری همدانی یکی از کتابهایی که طلاب با آن باید آشنا باشد را نهج البلاغه مینامد؛ و همچنین مطالعه کتاب

صحیفه نور امام، موجب آشنایی طلاب با فکر و فرهنگ صحیح اسلامی و برداشت صحیح از اسلام که در دنیای امروز قابلیت مواجهه با جهان کفر را دارد را معرفی میکند پایگاه اطلاع رسانی دفتر حفظ و نشر آثار حضرت آیت الله العظمی نوری همدانی برداشته شده در مورخه ۱۳۹۹/۲/۳).

نتیجه

با توجه به بیانات و سفارشهای علما به طلاب توجه به فقه سنتی و اجتهاد جواهری یکی از مؤلفه های موفقیت در دستیابی به علوم دینی است. آنچه که از مطالب بزرگان در اهمیت علمیت طلاب برداشت میشود این نکته است که بدون زحمت و تلاش نمیتوان مفید واقع شد علمیت طلبه آن چنان مهم است که علما از جهاد علمی در رسالت علمی طلبه یاد کرده اند و جهاد علمی را بالاتر از جهاد نظامی دانسته اند علمیت در اسلام جایگاه والایی دارد به طوری که در این مقاله هم از سفارش علما و هم از سیر زندگانی شان فهمیده می شود و کسب علم و دانش به استقامت و برنامه ریزی برای رسیدن به اهداف علمی یکی از سفارش های مهم علما است. در بحث به کارگیری علوم به عنوان ابزار طلبه در زمینه های تبلیغی و تألیف و پژوهش و همچنین در تدریس مطالب فراوانی از علما در این مقاله آورده شده است که با توجه به شرایط زمانی و نیاز

جامعه از مهمترین رسالت های طلاب مطرحاست؛ و همچنین تولید علم با دید نافع یعنی علمی که هم در دنیا و هم در آخرت به نفع انسانهاست صورت بگیرد و آنچه که در دنیا میتواند مشکلات جامعه جهانی را حل کند عقاید صحیحی است که بتواند به دنیا نظم بدهد پس تولید علم با مبانی اسلامی و با توجه

به نیازهای مردم یک امر مهمی از نظر بزرگان برای طلاب است؛ اما خود علوم دینی از جمله عقاید برای ایجاد نظم نوین اسلامی در جهان کفایت نمیکند و علما برای انتقال این معارف در دنیا سفارش اکیدی به آموختن زبانهای زنده دنیا دارند علما در حین اینکه قائل به جامعیت طلاب در سیر علمی هستند اما فعالیتهای تخصصی را بعد از تسلط به مبانی اجتهاد مناسب می دانند.

منابع

قرآن کریم

۱- پایگاه اطلاع رسانی دفتر حفظ و نشر آثار حضرت آیت الله العظمی خامنه ای

(<http://khamenei.it>)

۲- پایگاه اطلاع رسانی دفتر حفظ و نشر آثار حضرت آیت الله العظمی جوادی آملی

(<http://javadi.esra.ir>)

۳- پایگاه اطلاع رسانی دفتر حفظ و نشر آثار حضرت آیت الله العظمی سبحانی
(<http://tohid.ir>)

۴- پایگاه اطلاع رسانی دفتر حفظ و نشر آثار حضرت آیت الله العظمی شبیری زنجانی
(<http://www.zanjani.ir>)

۵- پایگاه اطلاع رسانی دفتر حفظ و نشر آثار حضرت آیت الله العظمی صافی
گلپایگانی
(<http://www.saafi.com>)

۶- پایگاه اطلاع رسانی دفتر حفظ و نشر آثار حضرت آیت الله العظمی محفوضی
(<http://mahfoozi.ir>)

۷- پایگاه اطلاع رسانی دفتر حفظ و نشر آثار حضرت آیت الله العظمی مظاهری
(<http://www.almazaheri.ir>)

۸- پایگاه اطلاع رسانی دفتر حفظ و نشر آثار حضرت آیت الله العظمی مکارم شیرازی
(<https://makarem.ir>)

۹- پایگاه اطلاع رسانی دفتر حفظ و نشر آثار حضرت آیت الله العظمی نوری همدانی
(<https://noorihamedani.ir>)

۱۰- پایگاه اطلاع رسانی دفتر حفظ و نشر آثار حضرت آیت الله العظمی وحید
خراسانی
(<http://wahidkhorasani.com>)

- ۱۱- خمینی روح الله منشور روحانیت ۱۳۹۳ هـ ش موسسه تنظیم و نشر آثار امام خمینی تهران چاپ سی و پنجم
- ۱۲- راسل، روح الله منشور طلبگی در پرتو آیه نفر ۱۳۹۰ هـ ش، مرکز قرآن و عترت حوزه های علمیه قم فروردین، چاپ اول.
- ۱۳- سیاح، احمد، فرهنگ بزرگ جامع نوین انتشارات اسلام، تهران، زمستان ۱۳۹۰ هـ ش، چاپ نهم.
- ۱۴- صافی گلپایگانی، لطف الله، سیر حوزه های علمیه دفتر انتشارات اسلامی، قم، تابستان ۱۳۷۹، چاپ دوم.
- ۱۵- کلینی، محمد بن یعقوب اصول کافی ۱۳۹۳ هـ ش، انتشارات راز توکل مشهد چاپ دوم
- ۱۶- فلاح زاده محمد حسین آموزش فقه انتشارات سرمایه، قم، ۱۳۹۵ هـ ش چاپ دوم.
- ۱۷- قزوینی محمد یحیی بن محمد شفیع، تهذیب و تصحیح ترجمان اللغة، ۱۳۸۷ هـ ش انتشارات شمس الضحی تهران پاییز چاپ اول